

**ORUŽANI OTPOR USTANIKA
NJEMAČKOJ PJEŠADIJSKOJ DIVIZIJI
OD 11- 14.09.1943.**

**NA PODRUČJU ISTRE I PODRUČJU
DANAŠNJE OPĆINE MATULJI**

08. RUJNA 1943. ITALIJA OBJAVILA KAPITULACIJU

- **NAKON PREDAJE NJEMAČKE 6. ARMIJE KOD STALJINGRADA 02.02.1943.**
 - **NAKON KAPITULACIJE NJEMAČKO-TALIJANSKIH SNAGA U TUNISU 12.05.1943.**
 - **NAKON ISKRCAVANJA ANGLO-AMERIČKIH SNAGA NA SICILIJU 10.07.1943.**
 - **NAKON A SLOMA NJEMAČKE OFENZIVE I USPJEŠNE SOVJETSKE PROTU OFENZIVE KOD KURSKA 15.07.1943.**
 - **PAD BENITA MUSSOLINIJA 25.07.1943. MARŠAL P IETRO BADOGLIO SATAVIO NOVU VLADU.**
 - **MUSSOLINI ZATVOREN U HOTELU NA VRHU GRAN SASSO D'ITALIA U ABRUZZIMA.**
 - **03.09.1943. U SIRAKUZI NA SICILIJU POTPISANO TAJNO PRIMIRJE IZMEĐU ITALIJE I SAVEZNIKA**
 - **08.09.1943. ITALIJA POTPISAL BEZUVJETNU KAPITULACIJU**
 - **10.09.1943. NJEMAČKA VOJSKA ZAPOSJEDA RIM**
 - **12.09. 1943. NJEMAČKI PADOBRANCI OSLOBAĐAJU MUSSOLINIJA**
- **KAPITULACIJOM ITALIJE JADRANSKI PROSTOR JE POSTAO STRATEŠKI IZRAZITO VAŽAN ZBOG PRIJETNJE SAVEZNIČKOM INVAZIJOM, GDJE BI JEDINICE NOV U NJEMAČKOJ POZADINI MOGLE PRUŽITI ODLUČUJUĆU PODRŠKU FRONTALNOM SAVEZNIČKOM UDARU.**

NJEMAČKI PLAN “ALARICH” ZA ZAUZIMANJE ITALIJE I PODRUČJA POD TALIJANSKOM OKUPACIJOM I RAZORUŽANJA TALIJANSKE VOSKE

- ZA IZVRŠENJE SVIH DJELOVA PLANA “ALARICH” BILA JE KODNA OZNAKA “ACHE”
- OD 25.08. DO 29.08.1943. NJEMAČKA 71. PJEŠADIJSKA DIVIZIJA U 3 KOLONE STIŽE IZ PRAVCA TRIBIŽA DO UDINA, IZ BOHINJSKE BISTRICE DO GORICE I OD LJUBLJANE DO TRSTA POD IZLIKOM OSIGURANJA KOMUNIKACIJA.
- 09.09.1943. ZAPOVJEDNIK 71. NJEMAČKE DIVIZIJE GENERAL RAPKE NAREĐUJE ZAPOVJEDNIKU SVOG 194. PJEŠADIJSKO-GRENADIRSKOG PUKA PUKOVNIKU KASPARU WOLKERU DA PRIKUPI SVOJE JEDINICE I SA TOM BORBENOM GRUPOM ZAUZME RIJEKU.
- 10.09. 1943. KASPAR WOLKER DOGOVARA SA ZAPOVJEDNIKOM KORPUSA GASTONE GAMBAROM PREDAJU TALIJANSKOG KORPUSA U RIJECI
- 11. 09. 1943. (PROMJENOM ZAPOVJEDI) KREĆE IZ SENOŽEĆE , PREKO BUJA , VIŽINADE, TIČANA (KOD VIŠNJANA) ZA PULU S 4.000 VOJNIKA U CJELOSTI MOTORIZIRANIH, S 30 SAMOHODNIH TOPOVA, 25 SAMOHOTKI I BATERIJAMA PROTIV AVIONSKE ARTILJERIJE, I 24 MINOBACAČA.
- KOD RASKRSNICE TIČAN KOD VIŠNJANA DOLAZI DO BORBE S USTANICIMA.

KRETANJE I. BORBENE GRUPE 194. NJEMAČKOG PJEŠADIJSKOG PUKA

I I. BORBENE GRUPE 71. NJEMAČKE PJEŠADIJSKE DIVIZIJE

I. BORBENA GRUPA :

SENOŽEĆE 11.09.1943. U 9 SATI

BUJE 11.09.1943. U 14,30 SATI

VIŽINADA, TIĆAN KOD VIŠNJANA
VODNJAN (KASNO NAVEČER)

PULA 12.09.1943. U 02,00 SATI

POKRET IZ PULE UJUTRO

13.09.1943.

BARBAN-LABIN ISPOD BRDA TONCI
U 17,00 SATI.

VINJEŽ 14.09.1943. UJUTRO

VRANJE- PRIJEVOJ UČKA U 13 SATI

MATULJI 14,40-15,00 SATI.

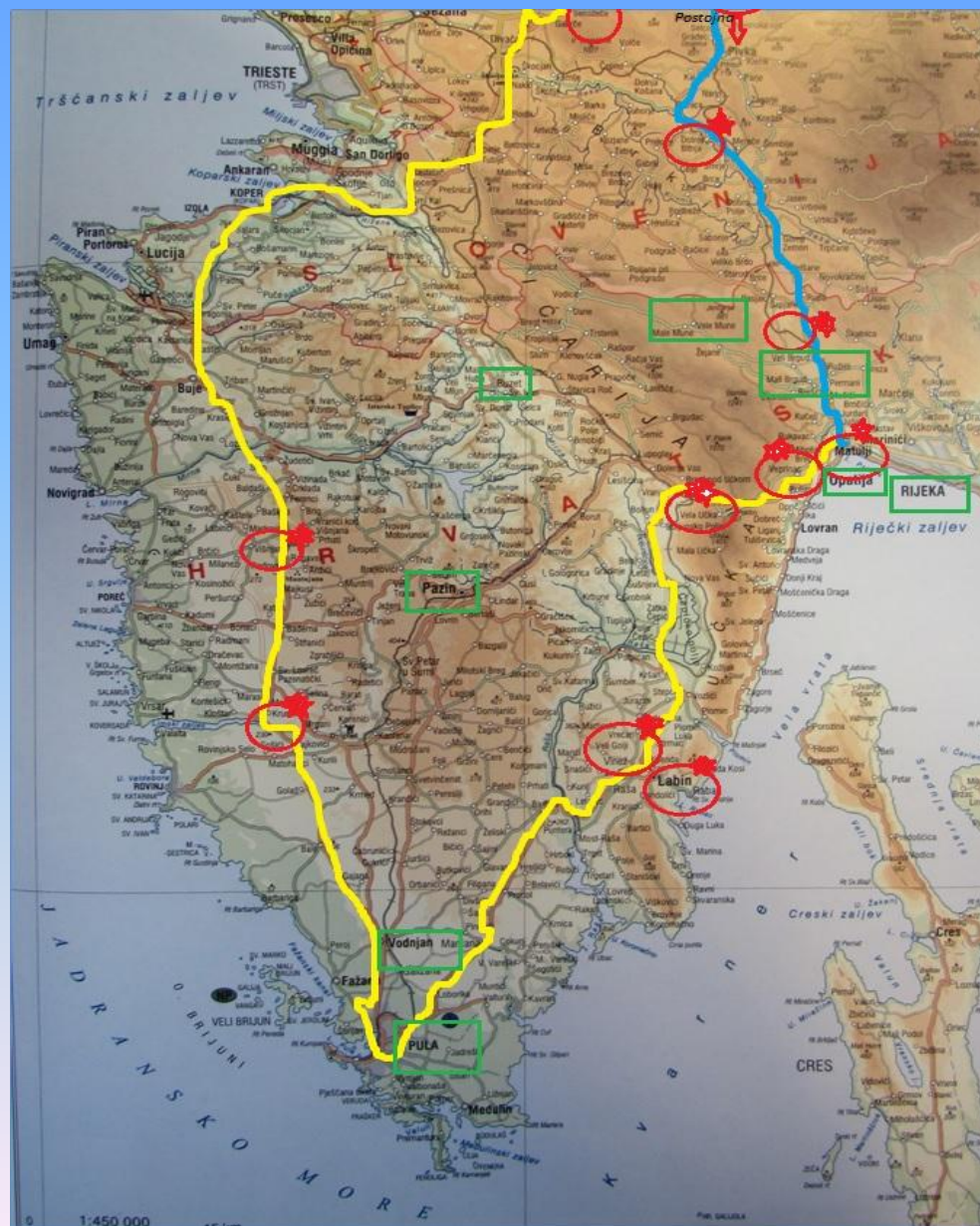
II. BORBENA GRUPA 71. PJEŠ.

DIVIZIJE: POSTOJNA 13.09. ILIRSKA
BISTRICA

VELE LAZI 14.09. U 13,00 SATI,

MATULJI U 15,00 SATI.

RIJEKA PREDHODNICA NJEMAČKE
KOLONE 14.09.1943. U 16,00 SATI.

TENKOVI, OKLOPNI TRANSPORTERI U SASTAVU 194. PJEŠADIJSKO-GRENADIRSKOG PUKA .

BITKA USTANIKA S NJEMČKIM 194. PJEŠADIJSKIM PUKOM NA RASKRSNICI KOD TIĆANA KRAJ VIŠNJANA

SLABO NAORUŽANI PARTIZANI I LOKALNO STANOVNIŠTVO VIŠNJANA I OKOLICE POKUŠAVAJU ZAUSTAVITI MOTORIZIRANU KOLONU 194. NJEMAČKOG PUKA. DIO USTANIKA SE PROBIO IZ OBRUČA A 84 USTANIKA, UKLJUČUJUĆI I RANJENIKE, NIJEMCI LIKVIDIRAJU.

Na sedmom, ležećem stupu, stoji natpis: *Ispunjeni gorčinom težačkog života otaca naših, djedova naših, kroz vjekove krenusmo u borbu s vjerom u pobjedu za slobodu čovjeka, za svjetliju budućnost svoje djece i svoje braće na pragu domova svojih u neravnoj borbi s porobljivačima naroda nas osamdeset četvorica pogibosmo ovdje za bratstvo novih pokoljenja*

SPOMEN PODRUČJE POGINULIM BORCIMA KOD TIĆANA

OKUPACIJA PULE I POKRET PREMA LABINU

- **KASNO U NOĆ WOLKEROV PUK DOLAZI U VODNJAN I ZAROBLJAVA TALIJANSKU MOTORIZIRANU KOLONU KOJA SE JE VRAĆALA IZ PAZINA .**
- **ZBOG BROJNIH PREPREKA USTANIKA NIJEMCI TEK 12. 09. U 02,00 SATA ULAZE U PULU, ZAROBLJAVAJU 15.000 TALIJANSKIH VOJNIKA, KARABINJERA I MORNARA. PLIJENE 1 RAZARAČ, 2 PROTUPODMORNIČKA BRODA, 1 TANKER I VEĆI BROJ MANJIH BRODOVA.**
- **USPOSTAVLJAJU VLAST , PREUZIMAJU SKLADIŠTA , OPREMU I NAORUŽANJE.**
- **13. 09. IZ TRSTA U PULU DOLAZI 2. BATALJUN 19. SS POLICIJSKOG PUKA I U LIMSKOJ DRAGI NAILAZI NA TEK FORMIRANU 1. ROVINJSKU ČETU KOJA MU NANOSI IZVJESNE GUBITKE, ALI NIJEMCI HVATAJU 16 MLADIH BORACA KOJE POTOM STRELJAJU.**
- **13.09. UJUTRO WOLKER OSTAVLJA DIO SVOJIH SNAGA U PULI, A SA 2.500 VOJNIKA KREĆE U PRAVCU BARBANA I LABINA , NO RAZNE PREPREKE USTANIKA GA USPORAVAJU.**
- **NA SERPENTINAMA IZMEĐU RAŠE I LABINA 2 USTANIČKA BATALJONA SU U ZASJEDI DOČEKALA NJEGOVU KOLONU OKO 17 SATI.**
- **JEDNA FAŠISTIČKA GRUPICA JE IZ OKOLNIH KUĆA OTVORILA VATRU NA USTANIKE S LEĐA, A NIJEMCI SU POČELI TUĆI ARTILJERIJOM , PA SU SE USTANICI MORALI POVUĆI.**
- **NIJEMCI SU IMALI DOSTA GUBITAKA A ZBOG DOSTA IZGUBLJENOG VREMENA NISU SE NOĆU USUDILI NASTAVITI PUT, VEĆ SU ZANOĆILI NA PODRUČJU RAŠKOG BAZENA.**
- **LABINSKI SU PARTIZANI U TOJ NERAVNOPRAVNOJ BORBI IMALI 43 MRTVA BORCA.**

**UZ SPOMENIK 43. LABINSKIH PARTIZANA POGINULIM
U SUKOBU S NIJEMCIMA 13.09.1943. POD BRDOM-
TONCI**

POKRET NJEMAČKE KOLONE OD LABINA PREMA RIJECI

- **14. 09.1943. UJUTRO, NJEMAČKA KOLONA NAILAZI NA ZASJEDU USTANIKA KOD VINJEŽA TE U BORBI GUBE CIJELI SAT, PA KRETANJE NASTAVLJAJU OPREZNO I VRLO SPORO.**
- **POŠTO SU IZVIĐANJEM UTVRDILI DA JE OBALNI PUT ZA RIJEKU PREKO BRSEČAI OPATIJE NA MNOGO MJESTA PORUŠEN WOLKER ODLUČUJE DA NASTAVI PUT PREKO VRANJE TE NA PRIJEVOJ PREKO UČKE STIŽE ČELOM KOLONE 14. 09. 1943. OKO 13,00 SATI.**
- **NIJEMCI SU SE TIME NAŠLI U ZALEĐU SVIH USTANIČKIH POLOŽAJA NA MATULJSKOM PODRUČJU O ČEMU USTANICI NISU NIŠTA ZNALI.**
- **TOG DANA JE NA MATULJSKOM PODRUČJU ORGANIZIRANO PRENOŠENJE I PREVOŽENJE ZAPLJENJENIH MATERIJALNIH SREDSTAVA RAZORUŽANIH TALIJANSKIH JEDINICA UZ ODVOŽENJE U ISTOČNU KASTAVŠTINU.**
- **PATROLA USTANIKA IZ POLJANA KRENULA JE NA MOTOCIKLU S GONDOLOM, PREMA UČKI I NA 1 KM. ISPOD PRIJEVOJA NALETJELA NA NJEMAČKU KOLONU I TU SU POGINULI:**
- **IVAN PUHAR –VOZAČ MOTOCIKLA, FRANJO LOHAJNER I ANTON BELAŠIĆ, A TU NEGDJE POGINUO JE I BRUMNJAK MATE IZ MALE UČKE.**

ORUŽANI OTPOR I BORBA USTANIKA S NIJEMCIMA NA MATULJSKOM PRAVCU 14. RUJNA 1943. GODINE.

- NJEMAČKA KOLONA KOD VEPRINCA I PRVIH NASELJA NAILAZI NA PARTIZANSKE BORBENE POLOŽAJE. PREMDA IZNENAĐENI , BRZO SE SNALAZE I NAPADAJU ČELO NJEMAČKE KOLONE.
- NA POLOŽAJIMA KOD ZADKE U BORBI SU POGINULI: DIRAKA NIKOLA, KOLAVO MILAN, KRANJAC IVAN I RUMAC ANDRIJA, A NEŠTO BLIŽE KOD SELA BREGI POŠĆIĆ FRANJO. NA RASKRŠĆU KOD GAJINE POGINULI SU ZRINŠĆAK MIRKO, SLAVIĆ MIRKO I SLAVIĆ FRANJO. SUŠANJ FRANJO – ČUBOV OD TEŠKOG ŠOKA ZADOBIVENOG U TOJ ŽESTOKOJ NERAVNOPRAVNOJ BORBI OSTAO JE BEZ DARA GOVORA CIJELA DVA MJESECA.
- JEDAN PARTIZANSKI KAMION S VOZAČEM GRLJ JOSIPOM I SUVOZAČEM STAVER JOSIPOM KRETAO SE IZ MATULJA PREMA VEPRINCU U TRENUTKU KADA JE ČELO NJEMAČKE KOLONE NAIŠLO NA PARTIZANSKU ZASJEDU NA RASKRŠĆU. VOZAČ SE SNAŠAO I DODAO GAS TE NAGLO SKRENUO PREMA RUKAVCU I USPIO POBJEĆI.
- NASTAVIO JE PUT KROZ RUKAVAC PREMA MIHOTIĆIMA U ŽELJI DA STIGNE NA RASKRŠNICU U MIHOTIĆIMA I OBAVVIJESTI TAMOŠNJE PARTIZANE O DOLASKU NIJEMACA.
- U NERAVNOPRAVNOJ BORBI USTANIKA S OKLOPNIM AUTOMOBILIMA, TENKOVIMA I SAMOHODNIM TOPOVIMA NA POLOŽAJU KOD MIHOTIĆA SU POGINULI: JOSIP SENI (SENČIĆ), ROMANO VALENČIĆ , IVAN RUBEŠA I GRLJ JOSIP .

BORBA USTANIKA S NJEMAČKOM KOLONOM U MATULJIMA

KOLONA SE NIJE ZAUSTAVLJALA KOD POLOŽAJA USTANIKA VEĆ JE NASTAVLJALA KRETANJE S OSNOVNIM CILJEM- PROBITI SE DO RIJEKE I RAZORUŽATI CCA 18.000 TALIJANSKIH VOJNIKA BEZ BORBE, KAKO JE TO DOGOVORENO IZMEĐU PUKOVNIKA WOLKERA I GENERALA GAMBERA GASTONA.

JEMAČKA KOLONA JE KOD DANAŠNJEG RRUŠTVENOG DOMA HANGAR NAIŠLA NA SNAŽN OTPOR. USTANICI SU TU POSTAVILI PARTIZANSKI TENK KOJI SU ZAPLIJENILI OD TALIJANA.

VOZAČ JE BIO TALIJANSKI VOJNIK, A KOMANDIR I ARTILJERAC ŠIME JURAČIĆ KOJI JE ODMAH PO NAILASKU NJEMAČKIH BORBENIH VOZILA OTVORIO VATRU, ALI JE PARTIZANSKI TENK POGOĐEN GRANATOM IZ NJEMAČKOG TENKA.

POGINULI SU ŠIME JURAČIĆ I ČLAN POSADE FRLAN MILAN , DOK SE VOZAČ USPIO IZVUĆI IZ NJEGA I SPASITI.

U BORBI ZA RASKRSNICU U MATULJIMA, USTANICI SU PRUŽALI SNAŽAN OTPOR NO U 15,00 SATI NAILAZI I NOVA KOLONA IZ PRAVCA RUPE.

BORBA USTANIKA S KOLONOM 71. NJEMAČKE PJEŠADIJSKE DIVIZIJE NA PRAVCU PIVKA - ILIRSKA BISTRICA – RUPA-MATULJI

ZAPOVJEDNIK 71. NJEMAČKE PJEŠADIJSKE DIVIZIJE GENERAL-MAJOR WILHELM RAAPKE OCJENJUĆI AKTIVNOST USTANIKA I DINAMIKU IZVRŠENJA ZADATAKA BORBENE GRUPE 194. PUKA ODLUČUJE FORMIRATI JOŠ JEDNU BORBENU GRUPU ZA DJELOVANJE IZ REJONA POSTOJNE PRAVCEM ILIRSKA BISTRICA – RUPA-MATULJI –RIJEKA. TE DVIJE GRUPE TREBALE SU SE SUSRESTI NA RASKRSNICI U MATULJIMA.

ZA VRIJEME IZVIĐANJA 13.09.1943. U PRAVCU ILIRSKE BISTRICE SUKOBILJAVAJU SE S USTANICIMA KOD SPODNJE BITNJE I TU MEĐU OSTALIM POGIBA **BRAJAN STANKO IZ SELA JUŠIĆI.**

OVA BORBENA GRUPA IMALA JE VEĆI BROJ TENKOVA, SAMOHODNIH TOPOVA I OKLOPNIH TRANSPORTERA I OKO 2000 VOJNIKA.

KOLONA JE NA SVOM PUTU MORALA SAVLADATI BROJNE PREPREKE I OTPOR SLOVENSКИH PARTIZANA, A NAROČITO U DIJELU OD PIVKE DO ILIRSKE BISTRICE. KOLONA JE OKO 13,00 SATI 14. RUJNA PRISPJELA DO CESTOVNOG MOSTA IZNAD ŽELJEZNIČKE PRUGE RIJEKA –ILIRSKA BISTRICA U PREDJELU ZVANOM VELE LAZI. KOLONA JE OVDJE NAIŠLA NA PARTIZANSKI OTPOR. U KRATKOJ I ŽESTOKOJ BORBI

• **POGINULI SU: AFRIĆ IVAN, BRENTIN JOSIP, BRIŽAN ANTON, HRVATIN IVAN, KRŠUL JOSIP, KRŠUL MATIJA, RADAN JOSIP, STAMBUL JOSIP, STAMBUL MATIJA I ŠTEMBERGER FRANJO, SVI IZ VELOG BRGUDA.**

• **SINČIĆ IVAN IZ PUŽI, I OMLADINCI JURDANA SREĆKO IZ JURDANI I ZGRABIĆ FELIČE IZ BREGI.**

• **NIJENMCI SU U BLIZINI BORBE MUČKI UBILI I STANOVNIKE CESTARSKE KUĆE – TALIJANE BANDINI FIORAVANTE, CESTARA TE NJEGOVE SINOVE CORRADA - ODBJEGLOG TALIJANSKOG VOJNIKA I NJEGOVOG MLAĐEG BRATA SILVANA KAO I TALIJANE BRATA I SESTRU ALDA I LINU GOSSI KOJI SU SE U KUĆI ZATEKLI U PROLAZU ZA RODNO MJESTO U ITALIJI.**

• **KOD PERMANI SU U BORBI S NJEMAČKOM KOLONOM POGINULI:**

• **PERČIĆ ANDRIJA, DEKLEVA VJEKOSLAV, OMLADINKE PERČIĆ VERA I RUŽIĆ MILOJKA. KOD MUČIĆI POGINUO JE MAVRIĆ MILAN, A U JUŠIĆIMA KINKELA VILIM I JUŠIĆ IVAN.**

• **KADA SE KOLONA, NA ČELU S GENERALOM RAAPKEOM, OKO 15,00 SATI PRIBLIŽAVALA MATULJIMA, TAMO SE VEĆ DVADESETAK MINUTA VODILA ŽESTOKA BORBA IZMEĐU USTANIKA I ČELA KOLONE 194. GRENADIRSKOG PUKA PRISTIGLOG PREKO PREVOJA NA UČKI.**

• **I TOJ KOLONI PRUŽILI SU USTANICI SNAŽAN OTPOR I TU SU POGINULI:**

SUŠANJ VLATKO, – ZAPOVJEDNIK ZAJEDNIČKOG ŠTABA ZA MATULJI I OKOLICU, BABIĆ IVAN, KAPOVILA RUDOLF, TURPIĆ KARLO, ŠEPIĆ FRANJO – PUĆETOV IZ RUKAVCA I MARCHINI ANTONIO , TALIJAN OŽENJEN MATULJKOM

•NA IZLAZU IZ MATULJA NJEMAČKOJ KOLONI SU NA SERPENTINAMA KOD MALČEKARA PARTIZANI –USTANICI IZ TALIJANSKOG BUNKERA UZ TZV. “POSTO DI BLOCCO” PRUŽILI ŽESTOK OTPOR. RANJEN JE USTANIK -PARTIZAN PUPIS VIKTOR.

•PRETHODNICA OVIH DVIJU KOLONA JE PRISTIGLA U RIJEKU 14. RUJNA U 16,45 SATI. PUKOVNIK WOLKER PREUZIMA VLAST OD TALIJANSKOG GENERALA GASTONE GAMBERA KOJI SE OBAVEZUJE NA SURADNJU S NIJEMCIMA PROTIV PARTIZANA.

ZATEČENI TALIJANSKI VOJNICI SU RAZORUŽANI I OD KOJIH VEĆINA ODVEDENA U ZAROBLJENIČKE NJEMAČKE LOGORE. DIO NJEMAČKIH VOJNIKA-FAŠISTA OSTAJE UZ NIJEMCE.

U TOM JEDNOM DANU 14. RUJNA 1943. POGINULO JE 45 USTANIKA. OD TOGA 37 USTANIKA S PODRUČJA DANAŠNJE OPĆINE MATULJI I 8 USTANIKA S PODRUČJA DANAŠNJEG GRADA OPATIJE.

POGINULI SU U BORBI S NADMOĆNIM NEPRIJATELJEM, PO TEHNICI, NAORUŽANJU, LJUDSTVU I BORBENOM ISKUSTVU.

POGINULI SU NA RAZLIČITIM MJESTIMA I NJIHOVA IMENA SU ISPISANA NA RAZNIM SPOMENICIMA, ALI JEDO IM JE BILO ZAJEDNIČKO ŽELJA ZA SLOBODOM.

ŽELJA DA SE NAKON DUGOGODIŠNJE FAŠISTIČKE VLADAVINE U KRALJEVINI ITALIJI KONAČNO SLOBODNI SJEDINE SA SVOJIM SUNARODNJACIMA U MATICI ZEMLJI HRVATSKOJ UZ SPREMNOST DA ZA TU SLOBODU I SLOBODU DOLAZEĆIH GENERACIJA ŽRTVUJU I SVOJ ŽIVOT.

ZATO SMO TIM LJUDIMA I DOGAĐAJIMA KOJI SU SE ZBILI NA DANAŠNJI DAN PRIJE 74 GODINE POSVETILI I DANAŠNJI OKRUGLI STOL.

